

Pracovní právní vztah a bezdůvodné obohacení

Za individuální pracovní právní vztahy je třeba považovat všechny vztahy vzniklé v příčinné souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele, a to nejen pracovní poměry nebo vztahy vzniklé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, ale i - nestanoví-li zákon jinak - takové právní vztahy, které vznikají v souvislosti s výkonem práce v pracovním poměru, popřípadě s výkonem práce podle dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr; společně mají ovšem všechny takové právní vztahy to, že vykazují časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 4266/2007, ze dne 22.10.2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce J. K., zastoupeného advokátkou, proti žalovanému P. V., zastoupenému advokátkou, o 25.677,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu ve Vsetíně - pobočky ve Valašském Meziříčí pod sp. zn. 16 C 100/2005, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 10. května 2007 č.j. 16 Co 76/2007-78, tak, že rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně - pobočky ve Valašském Meziříčí ze dne 30. listopadu 2006 č.j. 16 C 100/2005-56 se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu ve Vsetíně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobce se domáhal, aby mu žalovaný zaplatil 25.677,- Kč s 2% úrokem od 18.5.2005 do zaplacení. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že žalovaný byl v době od 17.9.2003 do 17.1.2005 jeho zaměstnancem, že žalovanému svěřil "v souvislosti s výkonem práce" osobní automobil a že pracovní poměr účastníků skončil okamžitým zrušením podle ustanovení § 53 odst.1 písm.b) zákoníku práce. Po skončení pracovního poměru žalobce požadoval po žalovaném vrácení svěřeného osobního automobilu, žalovaný mu jej však vrátil až na výzvu ze dne 7.4.2005. Protože žalovaný užíval žalobcův osobní automobil v době od 17.1. do 7.4.2005 neoprávněně, požaduje žalobce náhradu ve výši 317,- Kč denně, odpovídající obvyklé ceně za zapůjčení osobního automobilu.

Okresní soud ve Vsetíně - pobočka ve Valašském Meziříčí rozsudkem ze dne 30.11.2006 č.j. 16 C 100/2005-56 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení 11.173,- Kč k rukám advokátky JUDr. N. Z. Z výsledků dokazování zjistil, že pracovní poměr účastníků skončil dnem 17.1.2005, a dovedl, že po rozvázání pracovního poměru žalovaný byl povinen žalobci "předmětné služební vozidlo" vrátit, neboť "odpadl důvod k tomu, aby tuto věc nadále držel"; služební vozidlo žalovaný vrátil žalobci dne 7.4.2005. V souvislosti s opožděným vrácením služebního vozidla mohlo žalovanému vzniknout podle názoru soudu prvního stupně ve smyslu ustanovení § 243 odst.1 a 2 zákoníku práce bezdůvodné obohacení, jen kdyby je získal na úkor žalobce plněním bez právního důvodu nebo z neplatného právního úkonu. Žalovaný však "žádný majetkový prospěch" v době od 17.1. do 7.4.2005 nezískal, neboť, ačkoliv "měl auto k dispozici, tak byl v pracovní neschopnosti s natolik závažným průběhem, že nebyl schopen fyzické aktivity a dokonce řízení motorového vozidla u něj lékař shledal obtížným a nepravděpodobným". Žalovaný tedy "nemohl mít reálný prospěch z držby předmětného vozidla", žalobce navíc "ani přes výzvu

soudu a poučení soudu podle § 118a o.s.ř. neoznačil jediný důkaz způsobilý prokázat tvrzení žalobce, že žalovaný předmětný vůz v předmětném období užíval". Soud prvního stupně se dále zabýval "možností kvalifikace předmětného uplatněného nároku jako náhrady škody podle ustanovení § 172 a násl. zákoníku práce", pro "možnost této právní kvalifikace však bylo nezbytné, aby žalobce tvrdil a prokázal vznik škody a její výši a samozřejmě také zavinění žalovaného", což žalobce ani přes poučení podle ustanovení § 118a odst.2 o.s.ř. neučinil.

K odvolání žalobce Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 10.5.2007 č.j. 16 Co 76/2007-78 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení 16.321,- Kč k rukám advokátky JUDr. N. Z. Poté, co dovedl, že žalobcem uplatněné právo je třeba posuzovat podle ustanovení § 243 odst.1 a 2 zákoníku práce, odvolací soud zejména dovedl, že "za bezdůvodné obohacení není možno považovat jakýkoliv prospěch, jehož by mohl dosáhnout zaměstnavatel jako vlastník neoprávněně užívaného služebního vozidla, nýbrž jen ten prospěch, o nějž se na jeho úkor zaměstnanec, který služební vozidlo neoprávněně užíval, obohatil buď zvýšením svého majetkového stavu nebo tím, že se jeho majetkový stav nezmenšil, ač by se tak za běžných okolností stalo", a že výše bezdůvodného obohacení se v takovém případě "stanoví peněžní částkou, která odpovídá částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase na užívání obdobných vozidel, a to zpravidla formou nájmu". Protože se žalovaný nemohl bezdůvodně obohatit již tím, že nevrátil po skončení pracovního poměru žalobci svěřené služební vozidlo, bylo na žalobci, aby prokázal, že žalovaný v době od 17.1. do 7.4.2005 služební vozidlo užíval; žalovaný "tuto skutečnost popřel" a soud prvního stupně postupoval v souladu s ustanovením § 118a odst.3 o.s.ř., když žalobce "vyzval k označení důkazů k prokázání této skutečnosti". Protože žalobce nenavrhl žádný důkaz v tomto směru, nemůže být ve věci úspěšný, neboť neunesl důkazní břemeno. Žalobě nebylo možné vyhovět ani z pohledu možné právní kvalifikace jako náhrady škody podle ustanovení § 172 zákoníku práce, neboť žalobce ani netvrdil, že by mu protiprávním jednáním žalovaného vznikla škoda, a to ani poté, co byl v tomto směru soudem prvního stupně poučen podle ustanovení § 118a odst.2 o.s.ř.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že mu "vznikla majetková újma již samotným nevrácením vozidla" a že žalovaný "získal majetkový prospěch tím, že měl vozidlo k dispozici a není podstatné, jak často jej užíval"; kdyby žalovaný "měl automobil z půjčovny, platil by za denní užití vozidla a nikoho by nezajímalo, jak často s vozidlem jezdí". Rozhodnutí soudů jsou podle žalobce v rozporu s judikaturou soudů, podle níž na bezdůvodné obohacení "nemá vliv, co se s předmětem bezdůvodného obohacení stalo poté, co jej žalovaný získal". Žalobce dále soudům vytýká, že ve věci řádně nezjistily skutkový stav, přípustnost dovolání dovozuje z ustanovení § 237 odst.1 písm.c) o.s.ř. a navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanovení § 237 o.s.ř.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst.1 písm.a) o.s.ř.] nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst.1

písm.b) o.s.ř.], anebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst.1 písm.b) o.s.ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst.1 písm.c) o.s.ř.]; to neplatí ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20.000,- Kč a v obchodních věcech 50.000,- Kč, přičemž se nepřihlíží k příslušenství pohledávky [§ 237 odst.2 písm.a) o.s.ř.], a ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení [§ 237 odst.2 písm.b) o.s.ř.].

Žalobce dovoláním napadá rozsudek odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst.1 písm.b) o.s.ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že soudem prvního stupně nebyl vydán rozsudek, který by byl odvolacím soudem zrušen. Dovolání žalobce proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst.1 písm.c) o.s.ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst.1 písm.c) o.s.ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem [§ 237 odst.3 o.s.ř.].

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst.3 o.s.ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst.3 o.s.ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst.1 písm.c) o.s.ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst.3 o.s.ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci bylo z hlediska skutkového stavu věci mimo jiné zjištěno (správnost zjištění soudů v tomto směru dovolatel nezpochybňuje), že žalobce svěřil žalovanému "v souvislosti s výkonem práce" osobní automobil a že žalovaný mu osobní automobil vrátil teprve dne 7.4.2005, ačkoliv pracovní poměr účastníků skončil již dnem 17.1.2005. Žalobce požaduje, aby mu žalovaný vydal bezdůvodné obohacení, které mu vzniklo tím, že automobil v době od 17.1. do 7.4.2005 užíval bez právního důvodu. Za této situace bylo pro rozhodnutí ve věci mimo jiné významné vyřešení otázky, kdo z účastníků má důkazní břemeno k prokázání vzniku bezdůvodného obohacení zaměstnance, který po skončení pracovního poměru nevrátil věc, svěřenou mu zaměstnavatelem k výkonu práce. Uvedená právní otázka dosud nebyla v rozhodovací činnosti odvolacího soudu dosud vyřešena. Vzhledem k tomu, že její posouzení bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalobce proti rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 odst.1 písm.c) o.s.ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.), Nejvyšší soud ČR dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Ten, kdo má v detenci věc svého bývalého zaměstnavatele, protože mu ji po skončení jejich pracovního poměru nevrátil, ačkoliv mu byla zaměstnavatelem svěřena jen "v souvislosti s výkonem

práce", a kdo tedy neprávem zadržuje věc svého bývalého zaměstnavatele, má nepochybně - objektivně vzato - možnost ji užívat rovněž v době po rozvázání pracovního poměru. Užívá-li věc svého bývalého zaměstnavatele bez právního důvodu, vzniká mu bezdůvodné obohacení, jehož výše se - jak správně uvedl odvolací soud - stanoví peněžitou částkou, která odpovídá částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase na užívání stejných nebo obdobných věcí, a to zpravidla formou jejich nájmu (srov. též právní názor uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15.6.1999 sp. zn. 25 Cdo 2578/98, který byl uveřejněn pod č. 53 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2000).

Vzhledem k tomu, že každý, kdo neprávem zadržuje věc někoho jiného, má možnost ji užívat (bez právního důvodu) pro sebe (ve svůj prospěch), není potřebné, aby vlastník (nositel práva obdobného vlastnickému právu) takové věci ve sporu o vydání bezdůvodného obohacení výslovně tvrdil a prokazoval také to, že detentor věc skutečně využívá pro svoji potřebu. Uvedený stav totiž - logicky vzato - vyplývá právě z okolnosti, že detentor věc má ve své dispozici (fakticky ji ovládá) a že ji (již na základě této okolnosti) - namísto vlastníka (nositele práva obdobného vlastnickému právu) - může využívat pro sebe, popřípadě z ní jinak brát (ve svůj prospěch) užítky, aniž by vlastník (nositel práva obdobného vlastnickému právu) o tom měl (mohl mít) jakékoliv poznatky. Nevzniká-li přesto detentorovi za této situace majetkový prospěch, neboť nastala skutečnost, která mu zabránila věc využívat pro sebe nebo z ní jinak brát užítky (a tedy se na úkor vlastníka nebo nositele práva obdobného vlastnickému právu obohatit), je třeba, aby takovou skutečnost tvrdil a prokázal a aby snášel nepříznivé procesní následky v případě, že břemeno tvrzení a důkazní břemeno v tomto směru neunesl.

Nejvyšší soud z uvedených důvodů dospěl k závěru, že ten, kdo po skončení pracovního poměru neprávem zadržuje věc, kterou mu zaměstnavatel svěřil k výkonu práce, je povinen vydat svému (bývalému) zaměstnavateli bezdůvodné obohacení, ledaže by prokázal, že nastala skutečnost, která mu zabránila věc využívat pro svoji potřebu nebo z ní jinak brát ve svůj prospěch užítky. Závěry soudů, které dovodily, že (bývalý) zaměstnavatel musí v řízení o vydání bezdůvodného obohacení tvrdit a prokázat nejen to, že mu (bývalý) zaměstnanec věc po skončení pracovního poměru neprávem zadržuje, ale i skutečnost, že ji v této době "skutečně užíval pro svoji potřebu", tedy nemohou obstát.

Žalobcův nárok na vydání bezdůvodného obohacení soudy v projednávané věci po právní stránce posoudily podle ustanovení § 243 odst.1 a 2 zákoníku práce. S tímto názorem dovolací soud nesouhlasí.

Pracovněprávní vztahy vznikají mezi zaměstnanci a zaměstnavateli [§ 1 odst.1 zákona č. [65/1965 Sb.](#), zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, účinném v době do 30.4.2005, v níž vznikl (měl vzniknout) žalobcův nárok na vydání bezdůvodného obohacení - dále též jen "zák. práce]. Pokud zákoník práce nebo jiný právní předpis nestanoví jinak, vznikají pracovněprávní vztahy nejdříve od uzavření pracovní smlouvy, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti, a zakládá-li se pracovní poměr zaměstnance volbou nebo jmenováním, nejdříve od jeho zvolení nebo jmenování (§ 1 odst.2 zák. práce).

Individuální pracovněprávní vztahy vznikají v souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele (práce, kterou fyzická osoba neprovádí vlastním jménem a na vlastní riziko, ale pro zaměstnavatele, podle jeho pokynů a na jeho nebezpečí). Tyto vztahy - jak je zřejmé ze zákoníku práce a z dalších právních předpisů - nevznikají jen mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ale i mezi zaměstnavatelem a dalšími osobami (např. pozůstalými nebo dědici po zemřelém zaměstnanci, ručitelem za závazek zaměstnance vůči zaměstnavateli). Pracovněprávní vztahy současně nejsou omezeny jen na dobu trvání pracovního poměru, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti a nelze za ně považovat pouze uvedené poměry. Ustanovení § 1

odst.2 zák. práce určuje zásadně počátek vzniku pracovněprávních vztahů (kdy nejdříve pracovněprávní vztahy vznikají), žádné ustanovení zákoníku práce nebo jiného právního předpisu však nestanoví dobu, do kdy pracovněprávní vztahy trvají (kdy nejpozději pracovněprávní vztahy končí); pracovněprávními vztahy jsou proto také například nároky zaměstnavatele nebo zaměstnance na náhradu škody podle ustanovení § 172 a násl. zák. práce, i když ke škodě došlo až po skončení pracovního poměru. Za pracovněprávní nelze ovšem považovat takové vztahy, které postrádají časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce.

Za individuální pracovněprávní vztahy ve smyslu ustanovení § 1 zák. práce je třeba považovat všechny vztahy vzniklé v příčinné souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele, a to nejen pracovní poměry nebo vztahy vzniklé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, ale i - nestanoví-li zákon jinak - takové právní vztahy, které vznikají v souvislosti s výkonem práce v pracovním poměru, popřípadě s výkonem práce podle dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr; společné mají ovšem všechny takové právní vztahy to, že vykazují časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce.

I když v projednávané věci žalobce svěřil žalovanému osobní automobil "v souvislosti s výkonem práce", rozvázáním pracovního poměru dosavadní právní důvod užívání věci žalovaným skončil a žalovaný byl povinen osobní automobil vrátit žalobci. Jestliže automobil po rozvázání pracovního poměru neprávem zadržoval, nemá takové jednání žalovaného již žádný časový a zejména věcný (vnitřní účelový) vztah k výkonu práce u žalobce; významné - z hlediska vydání bezdůvodného obohacení - tu již nejsou důvody, pro které mu byl automobil za trvání pracovního poměru svěřen, ale to, že žalovaný po skončení pracovního poměru bez právního důvodu užíval (měl užívat) cizí věc. Právo žalobce na vydání takového bezdůvodného obohacení tedy není individuálním pracovněprávním vztahem, který by se řídil zákoníkem práce a jinými pracovněprávními předpisy; po právní stránce měl být žalobcům požadavek na zaplacení 25.677,- Kč s příslušenstvím správně posouzen zejména podle ustanovení § 451 a násl. občanského zákoníku.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; Nejvyšší soud České republiky jej proto zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř.). Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky též toto rozhodnutí a věc vrátil Okresnímu soudu ve Vsetíně k dalšímu řízení (§ 243b odst.3 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)